

çıkmasıyla parladı. II. Murad'ın saltanatının ilk yılında Bizans'ın yardımıyla İznik'i ele geçirmeye çalışan Mustafa Çelebi (Düzmece) isyanı ortaya çıkmış, yeni padişah Yörgüç Paşa'nın telkiniyle üzerine yürüyerek onu bertaraf etmişti. Bu isyanı bastırıp merkezî otoriteyi sağlayan II. Murad, Yörgüç Paşa'yı Rum beylerbeyliğine tayin etti (826/1423).

Beylerbeyliğinin ilk yıllarında (Yörgüç Paşa), Kızılköcaoğulları adı verilen, dört kardeşin emrindeki çetelerle mücadele etti. Amasya ve Tokat taraflarında yol keserek soygunculuk yapan, zaman zaman şehirlere kadar gelip halka zarar veren bu beylere Akkoyunlu Karayülük Osman Bey'in, Dulkadiroğlu Hasan Bey'in ve Bayındıroğlu Halil Bey'in yardım ettiği anlaşılmaktadır. Yörgüç Paşa bu âsileri itaat altına aldı. Daha sonra bölgede bağımsız hareket etmeyi sürdüren diğer beylerle mücadeleye başladı. Bu harekât sırasında Kocakayası hâkimi Haydar Bey ile Canik hâkimi Alparslan oğlu Hüsâmeddin Hasan Bey'in itaati sağlandı. Hasan Bey'i yakalayıp Bursa'ya padişahın yanına gönderen Yörgüç Paşa böylece Tâceddinoğulları'nın elindeki Ordu ve Çarşamba civarını Osmanlı idaresine kattı (1427). Bu dönemde Timurlu Şâhruh ile yaptığı savaşta kaybeden Karakoyunlu Hükümdarı İskender Mirza, II. Murad'ın muvafakatiyle kışı geçirmek üzere Tokat'a yerleşmişti. Ancak Karakoyunlu askerleri baharla birlikte çevreyi yağmalayıp talan etmeye başlayınca Yörgüç Paşa durumu padişaha bildirdi; bunun üzerine Anadolu Beylerbeyi Timurtaşoğlu Umur Bey Tokat'a gönderilince Karakoyunlular bölgeyi terketti. Orta Anadolu'da huzur ve güveni sağlamayı başaran Yörgüç Paşa'ya vezâret rütbesi verildi. Onun adına para basılmasına izin verildiğine ve bu akçelere Yörgüç Paşa akçesi denildiğine dair bilgiler ise şüphelidir.

Yörgüç Paşa Zilhicce 845'te (Nisan-Mayıs 1442) vefat etti ve Amasya'da yaptırdığı camisinin türbesine defnedildi. Hızır, Yûnus ve Mustafa adlı oğulları ile Sitti ve Hundi Hatun adlı iki kızı vardır. Oğullarından Hızır ve Mustafa beylerin Varna Muharebesi'nde şehid düştüğü bilinmektedir. Ayrıca Lefke'de vakıfları bulunan Molla İsmâ adlı bir başka oğlunun daha olduğu belirtilir. Edirne'de vakfı olan Çiçek Hatun'un Yörgüç Paşa'nın zevcesi olarak kayıtlara geçtiği dikkati çeker (Gökbilgin, s. 344). Yörgüç Paşa, Amasya yanında Tokat, Gümüş, Köprü, Havza ve İskilip'te birçok dinî ve içtimâî müessese inşa ettir-

miştir. Vakfiye metinlerinden ve tahrir defterlerinden anlaşıldığına göre Amasya'da bir cami, medrese, imaret ve iki hamam; Tokat'ta bir hamam ve han; Gümüş'te bir cami; Havza'da bir imaret; Kavak'ta bir cami ve İskilip'te bir hamam yaptırmıştır. Amasya, Gümüş, Kavak ve Köprü'deki camilerle Tokat'taki hamam günümüze ulaşmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Âşikpaşazâde, *Târih*, s. 111; Neşri, *Cihannümâ* (Unat), II, 593; Solakzâde, *Târih*, s. 158-159; Müneccimbaşı, *Sahâifü'l-ahbâr*, III, 342; Hayrullah Efendi, *Osmanlı Tarihi*, İstanbul 1292, VII, 39; *Amasya Tarihi*, II, 478; *Sicill-i Osmânî*, IV, 652; İsmail Hakkı [Uzunçarşılı], *Kitâbeler*, İstanbul 1345/1927, I, 25-29; a.mlf., *Osmanlı Tarihi*, I, 396, 403, 405-406, 450, 575; Gökbilgin, *Edirne ve Paşa Livâsı*, s. 344; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi II*, s. 215-226; Ahmet Şimşirgil, "Rum Beylerbeyi Yörgüç Paşa'nın Hayatı ve Vakıf Eserleri", *Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı*, Ankara 1995, s. 459-471; Halil Edhem, "Yörgüç Paşa ve Evladına Ait Birkâç Kitâbe", *TOEM*, sy. 9 (1911), s. 530-541; W. Griswold, "The Vakfiye of Molla İsa of Lefke", *Studies in Islam*, XVII/2, New Delhi 1980, s. 69-72; Ferruh Toruk, "Bani Yörgüç Paşa ve İmar Faaliyetleri", *VD*, sy. 29 (2005), s. 105-133; a.mlf., "Yörgüç Paşa Vakfiyesi", *Bilge*, sy. 48, Ankara 2006, s. 16-26; Halil İnalıcık, "Murad II", *İA*, VIII, 598.

FAHMETTİN BAŞAR

YÖRGÜÇ PAŞA CAMİİ

Amasya'da
XV. yüzyılın ilk yarısında
inşa edilen cami.

Cami kapısı üzerinde yer alan kitâbeye göre Atabeg Yörgüç Paşa tarafından 834 (1430) yılında yaptırılmıştır. Plan şeması bakımından tabhâneli / zâviyeli yapılar grubuna giren camide son cemaat yeri bulunmamaktadır. Üç bölümlü giriş kısmının ortasında yelpaze biçimi pandantiflerle geçilen bir kubbenin yer aldığı giriş eyvanı mevcuttur. Eyvanın doğusunda prizmatik üçgenlerle kubbeye geçişin sağlandığı kapalı bölüm bir kapı ile girişe açılmaktadır. Söz konusu bölümün yapının günümüze ulaşmayan medresesinin dershanesi olduğu düşünülmektedir. Batısında üç yönden açıklıklı bir seki ile yükseltilmiş türbe

bulunur. Giriş eyvanından bir kapı ile ulaşılan yapının ana mekânında ortada bir sofa ve buraya iki yandan kapılarla açılan tabhâne birimleriyle güneyde yükseltilmiş cami mekânı bulunur. Kesme taştan inşa edilen caminin cepheleri, mihrap duvarı hariç yüksek dikdörtgen çerçeve içerisinde renkli taştan yuvarlak boşaltma kemerleri içine alınmış dikdörtgen pencerelerle çevrelenmiştir. Bunlardan cami bölümünün batısında kalan pencerenin kemerleri düzdür. Bunun dışında tabhâne mekânlarının güney duvarında üstte birer adet, cami bölümünün doğu, batı ve mihrap duvarında üstte iki adet yuvarlak kemerli pencere mevcuttur. Caminin giriş kapısı renkli taştan basık kemerlidir. Kapı kemerinin dayandığı ayağın doğu yönüne küçük bir kapı açılmıştır, buradan merdivenlerle yapının minaresine ulaşılmaktadır. Özgün minaresi günümüze ulaşmayan camide sonradan yapılan ahşaptan basit bir minare vardır. Ana mekânda sofa bölümünün duvarları doğu-batı yönünde iki büyük kemer ve bu kemerlerin içine duvarlardaki ayaklara oturan ikiz kemerler açılmıştır. Söz konusu kemerlerin güney yönündekileri tabhâne mekânlarına girişi sağlayan kapıları içine alır. Sofa bölümünün pandantiflerle geçilen kubbe kasnağı on iki köşelidir. Kasnakta üç niş ve bir pencere düzenlemesiyle toplam on iki niş, dört pencere yer alır. Ana mekânda güneyde yükseltilmiş cami bölümünün duvarları üç yönden askı kemer içine alınmış, bu mekânın pandantiflerle geçilen kubbe kasnağı on iki köşeli olup nişlerle teşkilatlandırılmıştır. Caminin mihrabı mermerdendir; minber ise ahşaptan yenilenmiştir. Kuzeyde kapının üzerinde ahşap bir mahfil mevcuttur. Mahfilin bulunduğu kuzey duvarının ortasında dilimli kemerli, yanlarda daha alçak yuvarlak kemerli nişler görülür. Mermerden dikdörtgen çerçevesi, basık kemerli giriş kapılarının olduğu tabhâne odaları prizmatik üçgenlerle geçilen on altı köşeli kasnak üzerine kubbeli mekânlardır. Tabhâne mekânları içinde yaşmaksız ocaklar ve duvarlarda alçı raflar vardır.

Caminin en önemli süslemeleri taş süslemelerdir. Çok özenli bir işçiliğin görül-

Yörgüç
Paşa Camii'nin
kitâbesi

YÖRGÜÇ PAŞA CAMİİ

Yörgüç Paşa Camii ve harim kısmından bir görünüş – Amasya

düğü bu süslemeler sade bir şekilde giriş eyvanında yer alır. Yapının içinde ve dışın-da bütün kemerler kırmızı beyaz renkli taş süslemelidir. Giriş eyvanındaki kemerler boyamadır ve boyaların zamanla aktığı gözlenmektedir. Giriş kapısı üzerinde sivri kemerli panonun altında kenarları dilimli, uçları palmet süslemeli üç satırlık kitâbe bulunur. Bunun üzerinde sivri kemeri Tevbe sûresinin yazıldığı bir bordür çevreler. Renkli taştan basık kemerli kapının iki yanına rûmî palmetlerden oluşan çok zarif taş süslemeler ilâz edilmiştir. Yapının diğer önemli süslemesi, giriş eyvanının doğusundaki kapalı bölümün renkli taştan basık kemerli kapısı üzerinde görülen panodur. Söz konusu kapı ve pano dikdörtgen yüksek silme içine alınmış, yuvarlak kemerli panonun içine hatâyî üslûpta taştan üzeri boyama süslemeler yapılmıştır. Giriş eyvanı kemerinin üzenği noktasında içeride taştan, üzeri rûmî palmet süslemeli dilimli bir pano ve ortasında gülçe biçimli sarkıt olan bir süsleme yer alır. Yine giriş eyvanını, doğu duvarına oturan kemer üzenği noktasında iki küçük konsola dayanan mukarnaslı bir niş ve bunun altında rûmî palmet süslemeli daire biçiminde madalyon süsleme vardır. Giriş eyvanının kubbesinde yelpaze biçiminde pandantifler aynı zamanda dekoratif bir unsurdur. Caminin cephelerinde çok sayıda devşirme malzeme kullanılmıştır. Girişte kapalı bölümün kuzey cephesindeki taş yazıt başta olmak üzere bunların büyük kısmı antik döneme ait malzemelerdir. Yörgüç Paşa Camii, Yeşilirmak kenarında bulunması sebebiyle zamanla su taşkınlarından büyük zarar görmüş, bu sebeple yapının içi tamamen yenilenmiştir ve içindeki kalem işi süsle-

meler de yenidir. Mermer mihrabı, klasik üslûpta ve sade bir şekilde yapılmış mukarnaslı bir nişe sahiptir. Caminin giriş eyvanının doğusunda kalan bölüm türbe olarak düzenlenmiş, iki ayakla dışarıya açık, üzeri pandantifli kubbeli bu bölüm bir seki ile yükseltilmiştir. Türbenin etrafı üç yönden mermer korkuluklarla çevrelenmiştir. Kuzeyde, korkulukların ortasında üzeri sivri kemer biçiminde düzenlenmiş mermer söveli yüksek bir pencere açılmıştır. Türbede Yörgüç Paşa ve ailesine ait dört mermer sanduka yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Amasya Tarihi, I, 164-165; İsmail Hakkı [Uzunçarşılı], *Kitâbeler*, İstanbul 1345/1927, I, 119; A. Gabriel, *Monuments turcs d'Anatolie*, Paris 1934, II, 31-32; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi II*, s. 215-226; *Türkiye'de Vakıf Abideler ve Eski Eserler*, Ankara 1972, I, 214-216; Hüseyin Menç, *Tarih İçinde Amasya*, Ankara 2000, s. 135-136; Ali Uzay Peker, "Osmanlı Mimarisinde Yaratıcılık: Amasya Örnekleri", *Türkler* (nşr. Hasan Celal Güzel v.dğr.), Ankara 2002, XII, 53-59; *Amasya Kültür Esvanteri* (haz. Celal Özdemir v.dğr.), Ankara 2007, s. 105.

EMİNE NAZA DÖNMEZ

YÖRÜKÂN, Yusuf Ziya
(1887-1954)

İstanbul Dârülfünunu
ve Ankara Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi
öğretim üyelerinden.

Selânik'te doğdu. Rumeli'ye göç ettirilmiş Türkmenler'in Yörükân kolundan bir evlâd-ı fâtihân ailesinin çocuğudur. Babası Selânik'teki Eski Saray Medresesi müderrislerinden Yâkub Efendi, annesi Zehra Hanım'dır. Selânik'te Selimiye Mektebi-

ni ve Mülkiye Rüşdiyesi'ni bitirdikten sonra yine burada dârümuallimînin Rüşdiye Şubesi'nden mezun oldu (1905). Ardından İstanbul'a giderek Sahn Medresesi Kısm-ı Âlîsi'ne girdi ve burayı tamamlayıp Hüseyin Necmeddin Efendi'den icâzet aldı (1910). 1911'de Selânik Sultânîsi'nde Arapça muallimi olarak başladığı görevini Selânik Dârümuallimînî'nde sürdürdü. İstanbul'da çeşitli mekteplerde Türkçe, imlâ, kıraat, kavaid ve hendese muallimliği yaptı. 1914'te Gümüşhane Tedrîsât-ı İbtidâiyye müfettişliğine tayin edildi ve 1916 yılına kadar bu görevde kaldı. Ardından yine İstanbul'da Türkçe muallimliği görevinde bulundu. 1918-1923 yıllarında Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi'nin ibtidâ-i hâric ve ibtidâ-i dâhil kısımlarında müderris olarak görev aldı. Medrese-i Süleymâniyye'nin (eski adı Medresetü'l-mütehassısın) kelâm, felsefe ve tasavvuf şubesinde yaptığı ihtisasını "Şeyh Şehâbeddin es-Sühreverdî ve Felsefesi" başlıklı çalışmasıyla tamamladı (1922). Aynı yıl Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Felsefe Şubesi'nden mezun oldu. 1923'te Dârü'l-hilâfeti'l-aliyye Medresesi'nin Sahn Kısm-ı Âlîsi'nde felsefe-i cedid müderrisliğine tayin edildi ve 3 Mart 1924 tarihinde medreseler kapatılınca kadar burada ders verdi. 1925'te Şamlı Rızâ Efendi'nin kızı Fatma Mükerrrem Hanım'la evlendi. Bu evlilikten Türkân (Turgut), Turhan, Nurhan, Fethan, Beyhan (Karamağralı) ve Doğan adlarında altı çocuğu dünyaya geldi. 1924-1929 arasında İstanbul'da Çapa Kız Muallim Mektebi'nde din dersleri hocalığı yaptı.

1926 yılından itibaren Dârülfünun İlahiyat Fakültesi'nde ders vermeye başlayan Yusuf Ziya Bey bu fakültede kâtib-i umûmîlik görevini de üstlendi, bir süre fakülte reisliğine (dekanlık) vekâlet etti. Yusuf Ziya Bey, Dârülfünun İlahiyat Fakültesi Tedrîs Heyeti tarafından hazırlandığı bildirilen ve dönemin basın organlarında yayımlanan (20 Haziran 1928) Dinî İnkılâp ve İslahat Beyannâmesi'nde imzası bulunduğu iddialarını *İslâm-Türk Ansiklopedisi Mecmuası*'ndaki bir yazısıyla reddetti. Bu fakültenin üniversite reformuyla 31 Mayıs 1933 tarihinde kapatılmasının ardından bazı öğretim üyeleriyle birlikte, Edebiyat Fakültesi'nde kurulan ve öğrencisi bulunmayan İslâm Tetkikleri Enstitüsü'nde görevlendirildi. Bu arada İstanbul ve İnönü Kız liseleriyle Vefa Lisesi gibi kurumlarda tarih ve felsefe dersleri okuttu. Aynı dönemde uzunca bir süre Şehremini Halkevi reisliği yaptı. 20 Mayıs 1943'te Diyanet İşleri reisi M. Şerefettin Yalıtka tarafından